

3. Satar, H. M., Özdemir, E. The impact of virtual tandem language exchange program on EFL learners' speaking skill development. *Educational Technology Research and Development*. 2020. Vol. 68(3). P. 1521-1540.

4. Tuzun, H., et al. A meta-analysis of the effect of augmented reality applications on students' learning outcomes. *Educational Research Review*. 2019. Vol. 27. P. 244-260.

5. Zelazo, P. D., Carlson, S. M. Hot and cool executive function in childhood and adolescence: Development and plasticity. *Child Development Perspectives*. 2012. Vol. 6(4). P. 354-360.

Дмітренко Наталя
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Механізмом формування самосвідомості майбутнього вчителя іноземних мов є рефлексія. Формування професійної рефлексії на всіх етапах підготовки у закладі вищої освіти є найважливішою умовою виконання вимог, які висувають до професії вчителя іноземних мов. Ступінь сформованості професійної рефлексії виявляється у тому, наскільки майбутній вчитель іноземних мов вміє координувати та регулювати свої дії, вчинки, поведінку загалом, щоб творчо реалізуватися у професійній діяльності. Рефлексія є професійно важливою якістю, необхідною для здійснення педагогічної діяльності, самоосвіти та саморозвитку спеціаліста.

З метою формування рефлексії як складової педагогічної майстерності вчителя, дослідником Кірбі [3] розроблено Концепцію професійної педагогічної рефлексії, яка заснована на дослідницькій парадигмі професійної підготовки вчителів, в основі якої покладено ідеї Дьюї [1] про принципову відмінність між учителями з різним рівнем сформованості рефлексивних умінь. Означена концепція ґрунтується на таких засадах: 1) проблемний характер педагогічних ситуацій; 2) дослідницький підхід у вирішенні педагогічних завдань; 3) онтологічний статус сукупності всіх явищ у системі освіти. Отже, майбутній вчитель має уміти визначати проблемність конкретної ситуації, враховуючи всі можливі умови та засоби її вирішення, які є альтернативою традиційному підходу. Педагогу необхідно оцінити ситуацію, усвідомлюючи унікальність, неповторність кожного окремого випадку. Для другої засади важливим є не тільки декларування, а й практична реалізація дослідницького підходу у розв'язанні педагогічних завдань. Це вказує на те, що професійну підготовку майбутніх вчителів іноземних мов необхідно орієнтувати на розвиток навичок дослідницької діяльності, на формування рефлексивного мислення. Третя засада, яка пов'язана з соціальною спрямованістю змісту професійно-педагогічної освіти, передбачає, що рефлексивний вчитель при аналізі своєї

діяльності опирається не тільки на професійні, а й на соціально-важливі критерії, оцінює процес навчання, як з позиції відповідності психологічним особливостям учнів, так і з позиції відповідності його змісту та рівню цілям та потребам суспільства.

Цікавим для наших наукових пошуків є дослідження Кортхагена [4], який представив рефлексивну діяльність педагога у вигляді «ALACT» моделі, (за першими літерами слів, що означають етапи рефлексії): 1) action – дія; 2) looking back on the actions – погляд назад на здійснену дію; 3) awareness of essential actions – усвідомлення суттєвих аспектів; 4) creating of alternative methods of action – створення альтернативних методів дії; 5) trial – апробація нової дії. Модель, запропоновану Кортхагеном, називають «рефлексивним колом», оскільки зміст кожного наступного етапу діяльності обумовлений попереднім кроком, а реалізація всіх етапів стає своєрідним поштовхом для здійснення вчителем рефлексивної діяльності на якісно новому рівні.

Рефлексивні процеси у педагогічному спілкуванні є своєрідним регулятором комунікативної поведінки майбутнього вчителя. Продуктом професійної рефлексії є пошук і створення педагогом нових професійних цінностей як якісних складових самосвідомості особистості, що суттєво змінює ставлення до себе, до інших, до педагогічної діяльності. Результатом професійної рефлексії майбутнього вчителя іноземних мов є: структурування та реконструкція педагогічного досвіду, професійних ситуацій, знань; осмислення минулого і передбачення майбутнього у професії; розширення професійного спектру дій; формування індивідуального професійного стилю поведінки; особистісний та професійний розвиток; формування суб'єктності як творчого ставлення до педагогічної діяльності.

У сучасній методиці навчання іноземних мов педагогічна рефлексія виконує різноманітні функції: проєктувальну (проєктування і моделювання діяльності учасників освітнього процесу); організаторську (організація найбільш ефективних способів взаємодії в спільній діяльності); комунікативну (як умова продуктивного спілкування суб'єктів освітнього процесу); творчу (формування діяльності і взаємодії); мотиваційну (спрямованість спільної діяльності на результат); корекційну (спонукання до змін у взаємодії і діяльності).

Дослідники [2] розглядають різні види рефлексії, які пов'язані з професійною діяльністю майбутнього вчителя, а саме: інтелектуальну, кооперативну, соціально-перцептивну, особистісну і комунікативну. 1) *Інтелектуальна* рефлексія визначається як здатність майбутнього вчителя іноземних мов займати активну дослідницьку позицію щодо своєї діяльності і до себе з метою критичного аналізу, осмислення і оцінки її ефективності. 2) *Кооперативна* рефлексія реалізується в процесі спільної діяльності і дозволяє проєктувати колективну діяльність, узгоджувати спільні дії суб'єктів педагогічного середовища. Це особливо важливо при виникненні протиріччя між сформованими нормами організації колективної взаємодії та ситуацією, коли відбувається порушення цих норм. 3) *Соціально-перцептивна* рефлексія є основою процесу пізнання майбутнім вчителем іноземних мов суб'єктів

педагогічної та професійної взаємодії і полягає в переосмисленні, перегляді своїх поглядів, що сформувалися раніше в процесі спілкування і спільної діяльності з дітьми і колегами. Вчитель висуває різні припущення щодо прихованих цілей і мотивів поведінки інших; намагається передбачити їх дії в певній ситуації; розкриває протиріччя в поведінці учнів, визначає шляхи їх вирішення; аналізує зміни, які відбулися з дітьми в процесі виховання; долає протиріччя між раніше сформованою думкою про учнів, колег і новими моделями їх поведінки. Важливим є прагнення розібратися в дійсних мотивах і причинах поведінки іншої людини. 4) *Особистісна* рефлексія проявляється в процесі пізнання суб'єктом особливостей власного мислення, власної діяльності, спілкування і ставлення до себе, до інших, до власної діяльності. Результатом особистісної рефлексії є «образ Я» вчителя як учасника таких систем: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, особистісний розвиток. 5) *Комунікативна* рефлексія полягає в усвідомленні майбутнім вчителем іноземних мов того, як саме його сприймають, оцінюють, ставляться до нього інші. Цей вид рефлексії є основою самокритики такого педагога, який спроможний об'єктивно проаналізувати свої досягнення, себе як особистість.

На підставі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що доцільно започаткувати систематичну роботу з формування професійної рефлексії майбутніх учителів іноземних мов під час навчання в педагогічному університеті. Професійна рефлексія сприяє формуванню у майбутніх учителів іноземних мов узагальненого уявлення про професію, про зміст та структуру педагогічної діяльності. Завдяки професійній рефлексії у майбутнього вчителя іноземних мов з'являється еталонний образ педагога-професіонала, уявлення про рівень власної відповідності професійним еталонам, про свої можливості, сильні і слабкі сторони, шляхи самовдосконалення. Завдяки професійній педагогічній рефлексії відбувається процес формування педагога-суб'єкта педагогічної діяльності як результат співвіднесення власних можливостей, досвіду, компетентності з вимогами до професійної діяльності, відбувається оцінювання своєї професійної готовності.

Отже, професійна рефлексія є обов'язковим компонентом педагогічної діяльності, що є механізмом особистісного та професійного розвитку здобувача вищої освіти, а її формування у майбутніх учителів іноземних мов є актуальним у руслі сучасних освітніх змін і відповідає вимогам формування конкурентоздатного фахівця.

Список використаної літератури

1. Dewey, J. *Knowing and the Known*. Boston: Beacon Press. 1989.
2. Dmitrenko, N., Voloshyna, O., Popovych, M. Development of Teachers' Reflection in Professional Training. *Modern approaches to ensuring sustainable development: collective monograph. University of Technology in Katowice Press. Katowice*. 2023. P. 556-565. <https://doi.org/10.54264/M020>
3. Kirby, P. Development of the reflective teaching instrument. *Journal of research & development in Education*, 1989. Vol. 22(4). P. 45-50.

4. Korthagen, F. A. *Making teacher education relevant for practice: the pedagogy of realistic teacher education*. 1999. [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.92.1562&rep=rep1&type=pdf>

Довгалюк Таміла
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

RAISING PROSPECTIVE ESL TEACHERS' SEN AWARENES

Ukraine's move towards Europe and the wider world has brought into focus the need for higher standards of English among the country's citizens, including citizens with special needs and disabilities. There is widespread agreement that English is needed for trade, travel, education and international relations. The improvement that is needed can only be achieved if standards of English teaching are raised at every level of the education system and if systematic, profound, multifaceted professional development and growth of the New Generation ESL Teacher takes place [1, p. 1].

Until relatively recently, ESL methodology courses have paid insufficient attention to a number of essential aspects of language teacher preparation, such as for example Intercultural Awareness, Developing Independent Study Strategies, Developing ICT Competence, among which, Catering For Special Education Needs (SEN) has hardly ever been trained at all. As a result, many teachers today still do not feel that their teacher training has prepared them for including learners with SENs in their classroom. This, in its turn, caused the appearance of many common myths and misconceptions around the teaching of learners with SENs, among which the most rooted one is that teachers have to be specially qualified and get a degree to educate learners with SENs. Most of the world SEN teaching practice and experience proves that, in fact, they do not have to. At the same time, it is obvious that it is crucial to provide teachers with SEN training courses and support. At best, it should start yet at the Pre-Service Teacher Training (PRESETT) Bachelor's level. In our opinion, within the curriculum of the given education level it is at least essential to raise trainee teachers' awareness of the following SEN basic knowledge and skills.

The concepts of SEN and Inclusive Education. Special educational needs means, in relation to a person, a restriction in the capacity of the person to participate in and benefit from education on account of an enduring physical, sensory, mental health or learning disability, or any other condition which results in a person learning differently from a person without that condition [2, p. 1]. Inclusion is not just about including learners with SENs. Inclusion is about how we structure our schools, our classrooms and our lessons so that all our students learn and participate together. An inclusive classroom is one that creates a supportive environment for all learners, including those with learning differences, and can also challenge and engage gifted and talented learners by building a more responsive learning environment [5, p. 2].